

Lakos Béla: Kecskemét gazdasági fejlődése

— Második és befejező közlemény.* —

VI. Földművelés

Mint föntebb említettük, a város legrégebb pusztáin a gabona-termelés már a XVI. század végén virágzott, sőt a város által bérelt birtokokon is nagy mennyiségű gabonát termeltek a XVIII. század középső éveiben is, mint erről az élőföldek összeírása is tanúskodik. Az országos gazdasági viszonyok megváltozása következtében azonban a gazdák a gabonatermeléssel a XVIII. század második felében felhagytak, mert a gabona bécsi mérőjét 20 garasért még Soroksáron sem tudták eladni. Ez az oka annak, hogy a felesleges gabona a vermekbe került. A város minden része tele volt vermekkel, a vermek pedig megmaradt és nem értékesíthető gabonával. A napóleoni háborúk idejében sem nagyon változtak a viszonyok, sőt a devalváció Kecskeméten is éreztette hatását és pedig a gabonatermelés kárára. A gabonatermelést nehezítette azon körülmény, hogy a város tiltotta a tanyák építését.

A várost körülvevő gabonatermelésre alkalmas puszták kiosztása vonta maga után nemcsak a tanyarendszer kifejlődését, hanem a gabonatermelés fokozottabb mértékben való fellendülését is.

A gabonatermelésre alkalmas területeket 1890 óta legnagyobb részben művelés alá fogták s ma már alig van a város határában gabonatermelésre alkalmas terület, amit fel nem törtek volna és évről-évre szaporodik a gabonatermő földek nagysága és mindig kevesebb lesz a legelőnek vagy kaszálónak hagyott föld. Az utolsó két évben Kecskemét évi átlagos termése a következő volt:

búza	40.000 q
rozs	150.000 „
árpa	60.000 „
zab	10.000 „
tengeri	100.000 „

*Az első közleményt lásd a *Huszdik Század* szeptemberi számában

Hazánk 5 legnagyobb határu gazdálkodó városának évi átlagos termését kerek számban a következő táblázat mutatja:

	Bevetett terület	Átlagos évi	Hektáronként
Hódmezővásárhely	56	800	14
Szabadka	55	880	16
Szeged	40	385	96
Kecskemét	35	390	11—
Debrecen	34	380	11—

Kecskemét tehát a gabonával és tengerivel bevetett terület nagyságát tekintve a negyedik, a termés mennyiséget tekintve pedig a harmadik helyen áll. A talajviszonyok tekintetében Kecskemét inkább Szegeddel és Debrecennel, mint a kötött talajú Szabadkával és Hódmezővásárhellyel hasonlítható össze. A kecskeméti gazdák szorgalmát és a földnek ügyes kihasználását igazolja azon körülmény, hogy Kecskemét úgy Esztergom, mint Ugocsa megyénél sokkal több termést tud felmutatni, pedig Esztergom megyében 11 ezer, Ugocsa megyében 2 ezer hektárral több volt a bevetett terület mint Kecskeméten. A két utóbbi megyénkben a kevesebb termést az aránytalan birtokmegosztásnak lehet tulajdonítani. Mint fentebb kimutattuk, Kecskeméten a 20 — 50 holdas birtokok vannak többségben, a gabonatermelésre alkalmas területnek csaknem 70%-a ilyen nagyságú birtok. Ez az oka annak, hogy Kecskemét, a kisgazdaságokon többet tud termelni, mint Szeged és Debrecen, ahol a 100 holdnál nagyobb középirtokok nagyobb számban vannak, mint Kecskeméten.

Az újabb évtizedben a kecskeméti gazdák a szemesgabona termelésére adták magukat és tőlük telhető minden anyagi erővel és munkával igyekeztek aránylag nem nagyon termékeny talajukon mentői több termést produkálni. Ma még ugyan Kecskeméten messze állnak gazdáink attól, hogy 16—19 q átlagos termést érjenek el hektáronként, de a földek intenzívebb megművelése, a gazdaközönségnek a tanyákra való kivonulása a mostani 11 q átlagos termést javítani fogja. A termelés fokozásának egyik főakadálya az Alföld kedvezőtlen csapadék viszonyaiban rejlik, mert nem elegendő az 500—600 mm.-res évi csapadék, mert ez oly aránytalanul oszlik meg, hogy épen júniusban alig van eső, midőn a gabona kifejlődésére legjobban szükséges volna. A tengeri éréskor pedig az utolsó 5 évben nagyon ritkán látogatta meg a város határát annyi eső, hogy elegendő lett volna a tengerinek, pedig rozs után 1909—10-ben tengerivel volt bevetve a legnagyobb terület.

Jellemzi a kecskeméti gazdálkodást, hogy a gazdák aránytalanul csekély ugart hagynak és inkább a mai rossz pénzviszonyok között mentői több területet igyekeznek trágyázni. 1910-ben 79 ezer hold szántóföldből mindössze 5000 hold volt ugar, aminél kevesebb ugarral csak Hódmezővásárhelyen találkozunk. A modern gazdálkodás létfeltétele olyan helyen, tehát Kecskeméten is, ahol a gazdák földjeiket nem ugarolják, a trágyázásnak vagy az öntözésnek fokozatosabb fejlesztése. Öntözésről ma még Magyarországon beszélni sem lehet, legkevésbé Kecskeméten, ahol eddig az artézi kutak fúrása sem sikerült. A trágyázás el sem képzelhető marhaállomány nélkül, ami Kecskeméten épen hiányzik. A kecskeméti földbirtokosoknak tehát, hogy a földnek intenzívebb kihasználását érhessék el, a földműveléssel mindig lépést tartó állattenyésztésre kell a fősúlyt fektetniük.

Újabban maga a város is, a gazdasági egyesület is műtrágya használatával igyekszik terméstöbbletet elérni, ami egy pár kísérlet után némely gazdaságban igen fényesen bevált.

Ha Kecskemét pusztáin járunk az aratás előtt, nagyon feltűnik az a különbség, ami az egyforma talajú birtokok gabonaminősége között látható. A nagyobb gazdaságokban, vagy olyan helyen, ahol a gazda nem lakik künn, hanem „kertészek” lakják a tanyát, cselédek művelik a földet, a gabona, mint Kecskeméten szokták mondani vigályos, ritka, a legtöbb esetben különösen a búza gazos, ellenben olyan helyen, ahol 20—50 hold birtokán maga a gazda lakik künn, ott már messziről meglátszik, hogy a gazda szeme mennyire hízlalja a földet. Ebben keresem egyik főokát annak, hogy Kecskemét, óriási kiterjedésű határában még 400 ezer q. átlagos termést sem tud produkálni és ebben keresendő oka azon gyors birtokváltozásoknak is, melyekkel az 1840-es évek óta Kecskeméten találkozunk. 1840 körül közel 20 nemesi család kezén volt a város területének majdnem felerésze. Ezen családok közül ma alig 2—3 él még és nagyobb birtokkal csak egyetlen egy rendelkezik. Ezen gyors birtokváltozásoknak egyedüli oka a nemtörődomség. A régi urak, nemesek „elpipázták” a város központjában levő híres cukrászda előtt a vagyonukat és így a nemesi családok birtokai a meggazdagodott polgárok kezébe kerültek. A hetvenes évek elején 15—20 gazdag parasztcsalád bírta a város határának majdnem 20%-át. Ezen családoknak nevét a földtulajdonosok jegyzékében ma már hiába keressük, mert vagy kivesztek vagy a nemesi családok sorsára jutottak. 1880-tól kezdve egy másik szorgalmasabb nemzedék kezébe kerültek a nagyobb birtokok, kik közül 3 család most is, mint Kecskemét nagyobb birtokosai szerepelnek. De tekintve a kecskeméti gazdák végtelen eladósodott-

sását, a mai birtok elhelyeződések pár évtizedig sem fognak tartani, új családok és pedig olyan családok kezére kerülnek a birtokok, akik nem a városról fognak gazdálkodni hanem kivonulnak a tanyákra és drága munkások helyett családtagjaikkal művelik földjeiket.

A vagyonosodás Kecskeméten csak azon gazdálkodó családoknál tapasztalható, akik a mai nagy munkabérek és rossz munkáviszonyok mellett maguk művelik földjeiket; cselédeket nem alkalmaznak és amennyire lehet, kerülnek a napszámos munkát is. Az alföldi gazdálkodás, mely hova-tovább a kisgazdák kezébe megy át, pár évtized alatt nagy változáson megy keresztül, mint azt, közgazdasági íróink közül Rácz Gyula és Dániel Arnold munkáikban kimutatták. Olcsó föld, nagy termelés, magas munkajövedelem kell a magyar kisgazdának. Ezek a követelmények azonban a mai kecskeméti földárak, cseléd viszonyok, munkabérek mellett el nem érhetők, különösen, ha a gazdák a gazdasági egyesület Rákóczi-úti palotájából akarják szentkirályi vagy monostori földjeiket megművelni.

Olcsó földről Kecskeméten beszélni sem lehet. A múlt évben eladott 800 földbirtok közül alig találunk a kötöttebb talajú pusztákon 800 koronás árat, csak a várostól messze eső legelőnek alkalmas Köncsögön találkozunk két 500 koronás birtok eladással, ellenben Városföldén 1200, Ballószögben 1250, Talfáján 1500 koronát adnak a vevők holdanként. A nagy birtokárhoz hozzájárul az a körülmény is, hogy Kecskeméten a földbirtokok legnagyobb része a helybeli takarékpénztár 8%-os kölcsöneivel dolgozik. Ilyen drága földeken nagy termést csak óriási befektetés által lehet elérni, vagy pedig a művelési ágaknak a változtatásával, amire különösen a kisgazdáknál van meg a hajlandóság.

A legutóbbi években dinnyével 362, káposztával pedig 253 hold volt bevetve, sőt borsóval 30, kölessel 260 holdat vetettek be. Ha ezek a számok növekedni fognak és ha a szemes gabona helyett kultúrnövények termelésére adják magukat a kisgazdák, akkor a több termelést elérik, sőt az 1500 korona sem lesz nagy ár egy kat. holdért.

Kultúrnövények termelése azonban nagyobb gondot és utánjárást követel, mint amennyivel jelenleg a városból gazdálkodó földbirtokosok elláthatják tanyai földjeiket. Az Alföldön a jelenlegi gazdasági viszonyok mellett nemcsak a nagyobb, hanem a közép birtokok termelismennyisége is messze elmarad a kisgazdáké mellett. Teljesen hiábavaló tehát a mai alföldi birtokárok, munkabérek, termelési viszonyok mellett az a törekvés, mely középbirtokokat akar teremteni, mert nemcsak Kecskemétnek, hanem a többi alföldi gaz-

dálkodó városnak gazdasági viszonyai is azt igazolják, hogy még a 100 holdnál nagyobb birtokok sem képesek katasztrális holdanként annyi termést felmutatni, mint a 20—50 holdas kisgazdák, kik birtokaikat maguk művelik.

Szabad legyen példaképpen állításom igazolására felhozni, Kecskemét város saját kezelésében levő szentkirály-bugaci gazdaságát, mely 1532 kat. hold kiterjedésű, amiből 1358 kat. hold szántóföld, a többi pedig legelő. Ha az 1911. évi zárszámadásokat tekintjük, azt fogjuk látni, hogy ez az 1532 kat. hold föld mindössze 13,764 korona 19 fillér jövedelmet hozott, azaz 1 kat. hold föld horribile dictu 9½ koronát. Ha a szántóföldet magát tekintjük, azt fogjuk látni, hogy erre a város ráfizet, mert csak úgy tudott a város a szentkirály-bugaci gazdaságából holdanként 9½ kor. jövedelmet kimutatni, hogy az állattenyésztés hajtott némi hasznot és az eladott szarvasmarhák árából nagyobb mennyiséget tudott beárulni, mint előirányozva volt. Mindenesetre, ha egy szakképzett közegek kezelésében levő gazdaság is ilyen csekély összeget tud fölmutatni jövedelem gyanánt, akkor a nagy személyzettel dolgozó, óriási munkabérrel fizetett nagygazdaságok a kecskeméti viszonyok mellett távolról sem fizetik ki magukat.

Tekintve azokat a magas haszonbéréket, amiket Kecskemét a szentkirályi-bugaci gazdaságához hasonló talajú földek bérletéből kap, a városra nézve talán célszerű volna ha a szentkirály-bugaci gazdaságot bérbeadná. Most a város műtrágyázással szándékozik terméstöbbletet elérni, ami a városi gazdasági hivatal állítása szerint igen szépen sikerült is. A gazdasági egyesület kezdeményezésére is mind több gazda kezdi használni földeinek termékenyítése céljából a műtrágyázást.

A mostani 11 —12 q.-ás átlagos termés mellett sem képes az eladósodott gazda kölcsöneinek 8—10%-os kamatát és adóját kitevőre, csakis azon esetben, ha földjén lakik és minden módon igyekszik földjét kihasználni és ha nagy súlyt fektet az állattenyésztésre, valamint a baromfitenyésztésre. Az újabb időben a künnlakó kisgazdáknál különösen a baromfitenyésztés lendült fel. Ezt igazolja az is, hogy 1886—96. között 6 milliónál több baromfit adtak el a heti- és országos vásárokon. 1911-ben 800 ezerre rug az eladott baromfiak száma, mely ma már többet jövedelmez a kisgazdának, mint a szemes gabona termelése, amit maguk a kisgazdák is tudnak, mert midőn egy előkelő városi hivatalnok, egy gazdát árverésen megszólított, hogy honnan teremti elő a nagy vételárat, az árverező gazda a legnagyobb nyugalommal felelte: „ez már az anyjuk dolga lesz”.

A künnlakó kisgazdák földjeiken mindjobban kezdik termesztetni az uborkát, dinnyét és zöldségfélét, ami természetesen aránytalanul több hasznot ad, mint a szemes gabona és a haszon, ami ebből bejön mind a kisgazda zsebében marad, ellenben a városban lakó középbirtokos gazda, ha 20—40 holdat bevetett is uborkával vagy dinnyével, a haszon nagy része a felesé lesz és nagyon jó, ha 5% tiszta jövedelmet tud felmutatni, pedig neki 8—10% kamatot kell fizetni. Ez az oka annak, hogy több gazda birtokát bérbe adja, mert belátja, hogy birtoka távolról sem jövedelmez annyit, mint amennyit neki a beruházásra felvett kölcsön után kell fizetni.

A künnlakó kisgazdák jövedelmét a városról gazdálkodók jövedelmével, ha összehasonlítjuk, nagy különbséget tapasztalhatunk. Ha egyenértékűnek vesszük is a gabonából befolyt jövedelmet a künnlakó és városról gazdálkodó gazda földbirtokainál, aránytalanul nagyobb különbséget találunk a baromfitenyésztésből származó jövedelemnél, mert egy gondos, ügyes asszony 800 korona jövedelmet is képes évenként produkálni a baromfitenyésztésből, aminek $\frac{1}{4}$ részét sem kapja a városban lakó gazda. A takarmány, répa, dinnye, uborka, zöldség, tengeri, burgonya, bab tisztajövedelme mind a tanyán lakó gazdáé marad, míg a városi gazda kezébe az ebből befolyó jövedelemnek csak a fele vagy legtöbb esetben $\frac{1}{3}$ -a jut. Ez az oka a künnlakó gazdák vagyonosodásának. Míg a városi gazda legritkább esetben a gabona eladása alkalmával törleszti csak váltóadósságát, addig a künnlakó gazda a baromfi árából és a piacra hozott terményekből képes törleszteni adósságait, amint ezt a helybeli takarékpénztárak is igazolják.

Szemünk előtt történik úgy a kecskeméti, mint az alföldi gazdasági viszonyokban az a nagy mérvű változás, mely egy új mezőgazdasági osztály kialakulását vonja maga után. Amint az Alföld egyes részein csekély jövedelmet felmutatni is alig képes nagybirtokok akár bérlet, akár eladás útján kisgazdaságokká parcellázódnak, az új tulajdonosaiknak sokkal több jövedelmet fognak hozni, mint jelenleg, ami által az ország termelése is emelkedni fog és így csökkenő kivitelünk újból megerősödik. Kecskeméten is ez az eset fog beállni, amennyiben a nagyobb és középbirtokosok felhagynak a költséges gazdálkodással és birtokaikat vagy bérbe adják, vagy kisebb részletekben eladják.

Az alföldi gazdáknak szájáról örökös panasz hallatszik a cselédmizériák, rossz munkásviszonyokról. Egyfelől a főváros vonja el a munkáskezeket, másfelől a szorgalmasabb munkások, mihelyt egy kis tőkére tettek szert, a város által eszközölt homok kiosztások alkal-

mával 1 — 2 kat. hold homokot vesznek és attól fogva megszűnnek cselédek lenni, napszámba is csak akkor mennek, ha idejük van és a jobban fizetett szőlőmunkát keresik inkább, mint a kevésbé fizetett földműves munkát. A munkabér emelkedésének tehát egyik kétségtelen fő oka a város által eszközölt földkiosztásokban keresendő. A telepítés földet juttat a munkás birtokába, hol házat épít magának és ez a ház természetesen saját földtulajdonához köti. Szociális és nemzeti kötelességet teljesít tehát Kecskemét akkor, midőn a rendelkezésére álló földbirtokokat apró törpe gazdaságokra osztja szét, de ezáltal kétségtelenül megnehezíti a középbirtokok fennmaradását, mert elősegíti a munkabér emelkedését, mely 1892. óta 100%-kal emelkedett, rosszabbá teszi a munkásviszonyokat, mert a szorgalmas munkások földhöz jutván, helyükbe új nemzedék nem kerül és munkásnak, cselédnek többnyire azon elem marad meg, amely nem takarékos és nem szorgalmas. A városi parcellázások következtében tehát kialakult Kecskeméten egy nagy tömegű törpebirtokosság. A munkások kevesbedése, a munkabér emelkedése következtében pedig a gabonatermelésre alkalmas területeken kialakult egy erős, hatalmas kisbirtokos osztály, mely nem drága munkabérekkel, hanem saját családtagjaival műveli birtokát.

Az új birtokviszonyok kialakulására szebb példát nem mutathat egyetlen város sem az országban, mint Kecskemét, mert Kecskemétet a Duna-Tisza közének legélelmesebb és legkevesbé konzervatív népe lakja, mely még mindig külső befolyás nélkül önmagától tudott alkalmazkodni, mint azt a történeti áttekintésben kimutattuk, az egyes korszakok birtokpolitikájához. Amit Poroszországban az állam őríási költséggel tud végrehajtani, amit az új angol törvény most akar életbeléptetni, az már állami beavatkozás nélkül folyamatban van Kecskeméten. Itt már most kezdenek kialakulni az új birtokviszonyok és ezek kialakulásához egy dolog lenne csak szükséges, a városban egy hitelszövetkezet megalkotása, mely a mainál 5%-kal olcsóbb kölcsönhöz juttatná a szorgalmas gazdaosztályt és nagyban segítene a városi közönség nagymérvű eladósodottságán is.

VII. Zöldségtermelés

A zöldségtermelés Kecskemét lakossága hova-tovább nagyobb kontingensének lesz főfoglalkozása. Jelenleg mintegy 70 család körülbelül 80 holdon foglalkozik zöldségtermeléssel. * A zöldségtermelők

* Gazd. hivatal jelentése.

törpebirtokosok és a tisztajövedelem kat. holdanként 500 koronára tehető. Aránytalanul több tehát, mint amennyit a bolgár kertészek elérnek. A zöldségtermelők többnyire saját birtokaikat művelik, újabbban azonban mind többen adnak ki bérletbe, egyes zöldségtermelőknek erre alkalmas területeket. A állam 64 holdas zöldségkertet akar Úrréten vízvezetékekkel ellátva berendezni; sőt 1912-ben Franciaországból egy konzorcium kereste meg Kecskemét városát, mely 500 holdon paradicsom-termelést akart meghonosítani, de a vállalkozás nem sikerült. Kecskemét városa azon körülménynél fogva, hogy fő vasútvonal mellett fekszik szinte praedestinálva van arra, hogy a zöldségtermelés terén első helyre kerüljön az országban.

A zöldségtermeléssel foglalkozókat Kecskeméten német kertészeknek hívják. Ez magasabb foka a zöldségkerteteknek, mint a bolgárkertészet, mert a kecskeméti német kertészek melegágyban művelik palántáikat és a kiültetés után locsolják, így a zöldség beérése jobb és finomabb lesz, mint a bolgár kertészeknél. Mivel aránytalanul kevesebb vizet használnak a német kertészek, ezért az általuk termesztett zöldség ízletesebb és sokkal több ideig eláll, mint a bolgár kertészek termesztése, ezért áll versenyképességen felül a kecskeméti német kertészet és ezért szállítanak ki külföldre, különösen Németországba oly nagy mennyiségű kecskeméti zöldséget. Berlieni német kereskedőtől tudom, hogy ma már Kecskemét fontosabb a berlieni zöldségpiacra nézve, mint Németországnak bármely tartománya.

Télen különösen spenótot szállítanak Berlinbe, melynek ára kilogrammonként 2 fillértől 4 koronáig váltakozik, de tömegesen szállítanak Németországba még zellert is, amit Kecskeméten szintén nagymennyiségben termesztnek.

A kecskeméti népnek rátermettsége van arra, hogy terményeinek piacot szerezzen, mert minden beavatkozás nélkül úgy Berlint, valamint az észak-német városokat könnyen megszerezheti Kecskemét zöldsége számára piacnak, csak a zöldségtermelés felvirágozását kell minden módon elősegíteni. A hazai nagyobb bankoknak, de a külföldi konzorciumoknak is nagyon jó befektetése lenne, ha a várostól akár örök áron, akár bérbe alkalmas homok talajú területeket szereznének és ezen tömegtermelést kezdenének, mert erre való képzetesebb munkaerőt sehol az országban nem találunk, mint Kecskeméten.

VIII. Szőlőművelés

A Duna-Tisza közének legtipikusabb szőlőművelő városa Kecskemét. A homoki szőlők ültetése óta mindig Kecskemét vezetett nemcsak Pest megyében, de hazánk többi homokos talajú területén

is, csak a legújabb időben hagyta el Szeged Kecskemétet, amennyiben 1800 hektárral nagyobb beültetett szőlője van, mint Kecskemétnek, de a termelés értékét, minőségét tekintve a legújabb években is még mindig Kecskemét maradt legelsőnek hazánk összes városai között.

Az utóbbi három év alatt közel 150 hektár szőlőt ültettek a város határában, ami által a szőlőterület nagysága 6250 hektár lett. Szőlők veszik körül a várost északnyugat és kelet irányban, csak a város déli részén levő kötöttebb talajú területen nincsenek a város közelében szőlők. Legnagyobb kiterjedésű szőlőtelepek vannak a várostól nyugatra eső homokbuckákon, ahol a Kecskemét-fülöpszállási vasút mentén csaknem az izsáki szőlőig érnek az utolsó évtized alatt betelepített kecskeméti szőlők. Újabb alkotásúak a budapest-lajosmizsei vasút mentén történt szőlőtelepítések, melyek nagyobb mértékben a vasút megépítése után kezdődtek. A termésmennyiséget, annak értékét tekintve az utolsó két évben Kecskemét termelt legtöbbet hazánk törvényhatósági városai közül. 1910-ben 3.200.000, 1911-ben 4.500.000, 1912-ben pedig 3.300.000 koronára tehetjük a mennyiség értékét. Nagyobb kiterjedésű szőlőtelepei dacára Szeged egyik évben sem érte el ezt a termést, a többi aránytalanul kisebb kiterjedésű szőlővel rendelkező város pedig messze mögötte maradt Kecskemétnek.

Az alföldi homokokon már a népvándorlás korában voltak szőlőtelepek. Erre engednek következtetni a Kada polgármester által felásatott, avar-sírokban talált boros-amforák, de egyik legrégebbi Árpád-kori oklevelünk is igazolja, hogy az alpári határjárás alkalmával már szőlők voltak az alpári homokokon. A városhoz tartozó legrégebbi pusztákon már a XV. század közepén virágzó szőlőtelepek voltak, a XVII. századbeli török írók pedig magasztalják Kecskemét gyümölcsös kertjeit és kitűnő borát.

A város északi, észak-nyugati részén alakultak ki az első szőlőtelepek. A török hódoltság végén az idegeneknek tömeges betelepítése vonta maga után, hogy a város körüli homokokat nagyobb mértékben kezdték szőlővel beültetni. Ez ellen tiltakozott Koháry István már 1677-ben,* majd 1691. május 6-án a tanácsnak írt levelet, melyben megparancsolja, hogy senki szőlőt ne ültessen, a leelőket ne szántsák fel, de mivel a város lakossága növekedik, kijelöli új szőlőknek a Szárhomokot, a mai csáktornyai hegyet és a szolnoki közt. Ebben az időben példátlanul álló szociális érzékű főúr

* Hornyik J.: *Kecskemét város gazd. fejl. tört.* I. 158.

azonban megparancsolja a városi tanácsnak, hogy „a homok a nép között arányosan osztassék fel, hogy az ne panaszkodhassék a szegénység miatt.” Ezután jó száz esztendeig nagyobb mérvű szőlőültetés nem is történt a városban.

1801-ben kezdte* meg a város, mint föntebb kimutattuk, a homokos területeknek kiosztását először erdőknek, majd 1810-től kezdve szőlőknek. Valószínűleg a szőlővel való beültetés következtében emelkedett munkabérek bírták rá a gazdagabb polgárságot arra, hogy a városi tanácscsal és választott közönséggel a szőlőültetés ellen tiltó határozatot hozasson.** Másik oka pedig annak, hogy ezen években határozottan tiltották a tanácsvégzések és a választott közönség gyűlései a szőlőültetést az volt, hogy kímélték a közlegelőt. Egyik tanácsvégzés határozottan kimondja, hogy a város határában nagyon sok az új és a régi szőlő és nem csak a helybeli, de a vidékről bejött munkásoknak is elég foglalkozást ad, tehát a szőlőszaporítást a városi tanács nem engedélyezi.*** A szőlőültetés ellen hozott tiltó határozatokkal egyidőbe esnek a künnlakások eltiltásai is, miről már részletesebben megemlékeztünk. Még 1831-ben is tiltják a szőlőbeni künnlakást és az új szőlők telepítését, ami nagyban megakasztotta a szőlőművelés fejlődését; csak a megváltkozás korában 1836-ban † kezdődnek nagyobb mérvű kiosztások.

Ez évből a városi levéltárban van egy szőlő-összeírás, mely szerint a várost körülvevő régi szőlők és veteményes kertek mennyisége 1.566,000 □-öt tett ki és ez a terület 1156 birtokos között oszlott meg, a város határában levő összes szőlők tehát 2578 holdat foglaltak el. Az átlagos szőlőbirtokok a felmérés szerint 1000 □-öl körül voltak. Ezen felmérés pontosságában bízni azonban nem lehet, mert a városi levéltárban levő kimutatásban azt találjuk, hogy a máriahegyi szőlőket a budai útig kötéllel mérték fel. Sokkal pontosabbak már az 1843. és 47-i felmérések, melyeket a város akkori két mérnöke készített el.†† Ezen felmérések szerint a várost félkör alakban körülvevő szőlők nagysága 2.700,000 □-öl volt, mely 1863 birtokos között oszlott meg. Az egész határban levő összes szőlő terület pedig 3387 holdnyi volt, közel két és félezer tulajdonos kezén. A szőlőbirtokok közepes nagysága 1—2000 □-öl között váltakozott.

* Város által eladott földek jegyzéke. Városi levéltár.

** 1827—544., 1828-149. tjk. (Városi levéltár).

*** 1828. febr. 1. 199. tjk. (városi levéltár).

† A két városi mérnök felmérése alapján az új osztású szőlők 1600 holdat tettek ki (városi levéltár).

†† Városi levéltár.

Ritkán találunk nagyobb szőlőbirtokokat, csak a budai út mentén volt egy pár nemesi család kezében 7—8000 □-öl kiterjedésű szőlőbirtok. Egy 25.000 □-öles és két 12.000 □-öles szőlőbirtok volt akkor a legnagyobb a város területén. Amint tehát a két legrégibb felmérésből kimutatható, a szőlőbirtokok megoszlása a múlt század elején és közepén is épen olyan kedvező volt, mint 1892-ig. Az 1883-i felmérés szerint 4233 hold volt szőlővel beültetve; 1900-ig 3202 hold új szőlőt telepítettek, azóta a gazdasági hivatal megközelítő pontossággal számot tud adni az évről-évre újonnan ültetett szőlőkről. 1900-tól kezdődik a nagyobb területek beültetése és 1912-ig 3380 hold lett újonnan betelepítve.

Ha áttekintjük az 1883 óta történt ültetéseket, azt fogjuk látni, hogy 1905, 1906 és 1907-ben ültettek nagyobb mennyiségben szőlőket. Mint a birtokviszonyoknál kimutattuk, a szőlőbirtokok legnagyobb része ma is törpebirtok. 394, 3—5 holdas szőlőbirtokos van, majdnem tízszer annyi a 3 holdon aluli birtokos (3516) 1900-tól kezdve azonban hatalmas nagy szőlőtelepek alakultak ki, négy 100 holdon felüli birtok van: Helvetia, Klaber-telep és a berendezés tekintetében külföldön is híres Miklós-telep és a város tulajdonát képező szikrai szőlőtelep. Magántulajdonos kezében ezenfelül még öt ötven holdon felüli szőlőbirtok van és számtalan 20—30 holdas, melyek közül a gazdasági irodalmunkban számtalanszor ismertetett, egész Közép-Európában híres Matthias-féle telep a legnevezetesebb.

Az újabb alapítású szőlők modern kezelésűek és természetesen sokkal több termést tudnak produkálni, mint a régi művelésű, ritkán trágyázott és rossz metszésű szőlők. A régebbi szőlőkben karó nélkül hagyják a szőlőt s emiatt aránytalanul kevesebb termést tudnak felmutatni. A kis szőlősgazdák legjobban szeretik a kadarkát, a szegedi fehér, a bajor fajokat és csak a kilencvenes évektől kezdték jobban meghonosítani a rizlinget, kövidinkát, fehér bakart, erdei fehér, zöld szilváni és szerémi zöld fajokat. A csemege szőlő ültetése már a nyolcvanas években lábrakapott Kecskeméten, újabban azonban túlnyomórészt inkább bortermő szőlőfajokat ültetnek.

Kétségtelen el kell ismerni, hogy hazánk legszebben és legjobban kezelt homoki szőlői közé tartoznak a Kecskemét határában levő helvétiai, katonatelepi és szikrai szőlők, de azt a termést, amit a kecskemétiéik elérnek, általában véve kevésnek kell tartanunk. Összehasonlítás céljából nem akarok a dél-franciaországi homoktalajú szőlőkre utalni, ahol az éghajlat is más és a szőlőnek a művelése is eltérő sok tekintetben a kecskemétitől, de például a szomszédos

Izsákon általában 50 — 100%-kal több termést tudnak produkálni, mint Kecskeméten. Ennek okát nem a trágyázási különbségekben kell keresni, hanem abban, hogy Izsákon a szőlőmunkások a metszést szakértően kezelik, míg ezt a nagyfontosságú munkát Kecskeméten a szőlőgazdák hozzá nem értő egyénekre bízzák, aminek következtében nagy termésre nem lehet kilátásuk. Ennek elkerülése céljából inkább szakértő munkásokra volna szüksége Kecskemétnek, mint a mai rossz pénzügyi viszonyok között a nagy tőkét igénylő újabb szőlőültetésekre. A szőlő trágyázására az istálló-trágya Kecskeméten kevés és drága lévén, ezért újabban az olcsóbb és legalább egy évben nagyobb hasznohozó műtrágyázásra fordítanak figyelmet, amellyel különösen a város a saját telepén ért el igen szép eredményeket.

A bőtermő fajok ültetése is sokkal hasznosabb volna, mint a nemesebb fajoké, mert arra alig lehet a kecskeméti birtokosoknak számítani, hogy a külföldi borkereskedők jobb minőségű borokért keressék fel Kecskemétet. Ebben a tekintetben inkább a francia, de különösen az algériai szőlőbirtokosok példája után kellene menni, kik főleg a mennyiségre, nem pedig a minőségre fektetik a főszilyt és így el is érik a 75 hl. holdankénti átlagos termést, aminek Kecskeméten átlagban véve $\frac{1}{7}$ -ét sem érik el. Nem lehet tehát Kecskemétet nagy szőlőterületei dacára sem modern értelemben vett bortermelő vidéknek nevezni, bár egyes birtokosok rengeteg pénzt ölnek szőlőjükbe, de mivel a hozzáértő munkások hiányzanak, a szőlőművelés fejlettnak még nem mondható.

Az utolsó 5 évben az évi átlagos termés 94,000 hl-re tehető, tehát 1 kat. hold mindössze $9\frac{1}{2}$ hl.-t termett. Igaz, hogy a nagyobb és modernebbül művelt telepeken ennek háromszorosát is tudják itt-ott produkálni, de még ez sem mondható a szőlőművelés mai fejlettsége mellett még közepes mennyiségnek sem. Előre látható tehát, hogy a szőlőültetés terén a közeljövőben bizonyos pangás fog beállani, mert a telepíteni akaró gazdák nagyobb telepek alkotásától visszariadnak, látván, hogy az új szőlőtelepítések nem hozzák meg a telepítésbe befektetett tőke kamatait.

Az utolsó két évben ugyan a rossz termés az egész országban általános volt és ennek tulajdonítható, hogy Kecskemét is oly kevés termést tudott felmutatni.

A város szikrai szőlőtelepe 1911-ben csak 97 kor. tiszta jövedelmet hozott holdanként, a legutóbbi évben pedig még ennyit sem, ami a modern kezelés mellett nevetségesen csekély.

A szőlőművelés köti le Kecskemét munkáskezeinek legnagyobb részét. A legutóbbi népszámlálás szerint 12,000 ember lakott a sző-

lőkben, tehát az egész város lakosságának majdnem $\frac{1}{5}$ része, többnyire saját birtokain, vagy mint szőlőmunkás egyes tulajdonosoknál. Azok, akik saját szőlőjükben, mint törpebirtokosok laktak, még aránylag több jövedelmet tudtak szőlőjükből kihozni, mint a nagyobb szőlőbirtokosok. A napszámások legnagyobb része a városhoz közel fekvő szőlőkbe vonult ki és innen jár a városba a hajnali piacra. Ennek a munkás elemnek a szőlőmunkára való szorítása és kiképzése Kecskemét gazdasági életének első feladata a közel jövőben, mert csak ettől várhatják a szőlőbirtokosok birtokaik jövedelmezőbbé tételét.

X. Gyümölcsstermelés

A szőlőtermelésnél sokkal fontosabb Kecskemét város gazdasági életében a gyümölcsstermelés. Átlagos számítással Kecskemét szőleiben és határában közel másfél millióra tehető a gyümölcsfák száma s ezek termelik azt a rengeteg mennyiségű gyümölcsöt, mely Kecskemétet az egész földön híressé tette. Az utolsó két évben, midőn barack nem termett, más gyümölcsfajok termesztésében érték el az évi átlagos 1 millió koronán felüli termésértéket. A gyümölcsfával beültetett szőlőkben magából a gyümölcsből a törpe szőlőbirtokos többet vesz ki, mint a bortermelésből.

A kecskeméti talaj, a szélsőséges éghajlat rendkívül kedvez a kajszinbaracknak, melynek igazi hazája Kecskemét s e tekintetben még Olaszország sem tudja Kecskeméttel felvenni a versenyt, de az almában, a meggyben, a szilvában sem, minek következtében Északkelet-Európa nagyvárosait kecskeméti árúkkal látják el.

Már 1897-ben 5580 tonna gyümölcsöt szállítottak ki, melynek $\frac{1}{8}$ -a Bécsbe került, a többi része pedig Ausztria, Németbirodalom és Oroszország városaiba. 1899-ben a kiszállított gyümölcs közel 7 ezer, 1904-ben pedig majdnem 8000 tonnára tehető. Legnagyobb termések az 1906, 1907, 1909 években voltak, midőn 8—9000 tonna gyümölcsöt szállítottak el Kecskemét város vasútállomásairól.

Az utolsó 20 év piacforgalmának adataiból kimutatható, hogy a legbővebb termés 1909-ben volt, midőn harmadfélmilliónál több kis kosár és 63 ezer nagy kerek kosár gyümölcsöt hoztak a kecskeméti piacra; vagyis az évi termés 13,650 tonnára rúgott, amiből 10 ezer tonnánál több szállított el a hazai és külföldi piacokra. Vámkülföldre történt nyerstermény exportunknak ekkor 28%-a esett magára Kecskemétre. Igazi tömegstermelést tud tehát Kecskemét a gyümölcs terén előállítani. 1910-ben 87 ezer q-ra tehető a termelt gyümölcs, amiből 6500 tonna

került ki Magyarországból. Az utolsó két évnek adatai nagy esést mutatnak, ami a tavaszi fagyoknak tulajdonítható.

Kecskemét gazdasági fejlődésének áttekintésében rámutattam arra, hogy az őstermelés terén épen napjainkban kezdődik egy egészen új korszak, amit a birtokviszonyok természetzerű megváltozása von maga után, mely a földnek a tulajdonos által való intenzívebb megművelését eredményezi és ezzel együtt nagyobb terméstöbbletet fog produkálni.

A szőlőművelés, de különösen a gyümölcsstermelés terén fényes jövőt jósolhatunk Kecskemétnek. Ha a mostani közel 11 ezer hold szőlőterülethez hozzájön még a jelenleg városi tulajdont képező és parcellázásra váró 10,000 hold, akkor nemcsak hazánkban, hanem a külföldi mezőgazdasági kultúrával foglalkozó városok közül sem akad egyetlenegy sem, melynek ily nagy kiterjedésű területe lenne szőlő- és gyümölcsstermelésre szánva. Kecskemét a gyümölcsstermelésnek lesz a közeljövőben igazi gócpontjává, amennyiben már ma a környék gyümölcsstermeléssel foglalkozó községeinek is elárúsító központja. Nemcsak Kecskeméttől délre, hanem a fővároshoz Kecskemétnél közelebb eső községek is már napjainkban is a kecskeméti piacra viszik értékesítés céljából terményeiket és ezáltal Kecskemét hazánk legelső terménykereskedő városává nőheti ki magát, ha modern korunk követelményeinek megfelelőleg közlekedési eszközökről gondoskodik, melyek egy terménykereskedelmi empórium fennmaradását és fejlődését biztosítják.

A külföld figyelmét kell különösen a kecskeméti gyümölcssterményekre felhívni s amire még eddig senki sem gondolt, a külföld nagyobb városaiban reklámot kell teremteni Kecskemét terményei részére.

Poroszország és a Németbirodalom nagyobb metropoliszaiban, a legkedvesebb, a legízletesebb a kecskeméti barack és alma, de a Kecskemétről külföldre került gyümölcs más helyekről odaszállított silányabb áruval egyszerre adatik el a kecskeméti gyümölcs nagy kárára. Nincsenek a kecskeméti piacnak Moszkvában, Berlinben, vagy Németország nagyobb városaiban külön elárúsító helyei, pedig ezekre Kecskemétnek, mai gyümölcsstermelésének nagy arányú fejlődését tekintve, okvetlen szüksége volna s az ilyen intézmények megvalósítása a város kötelessége lenne. Kezdetképpen, ha másutt nem is, legalább a fővárosban vagy Bécsben lehetne kísérletezni ilyen Amerikában szokásban lévő reklámelárúsító helyekkel, mert a munkásviszonyok rosszabbodásával, a munkabérek emelkedésével arányban emelkedni fognak

évről-évre a gyümölcsárak is és hogy a városi közönség nyereségét kellő áron eladhassa, ezért először a külföldi piacok megszerzésére kell törekedni. A külföldi piac megszerzésével még hatalmasabb mértékben fejlődne a városnak különben is az egész országban elsősorú gyümölcstermelése és ezáltal hazánk gazdálkodó városai közül Kecskemét lenne a legelső, amire történeti múltjánál fogva hivatott is.

XI. Kereskedelem

A gazdálkodó városok között egyetlen egy sincs olyan, melynek lakóiban olyan élénk kereskedői szellem volna, mint a kecskemétiakban. Egy öreg néptanító ajkára adják azokat a szavakat, hogy Kecskeméten „minden férfi kupec, minden asszony kofa”. Kecskemét már a XVI. századtól kezdve híres volt kereskedőiről, vagy mint akkor nevezték, tőzséireiről. A XVIII. században már a kecskeméti tőzsérek voltak Bécsben és Ausztriában a legismertebb szarvasmarha kereskedők. Amint azonban a nép az állattenyésztés után szőlő és gyümölcstermelésre adta magát, a kereskedelmi érzékkel megáldott kecskemétiak elsősorú gyümölcskereskedők lettek. Ma ugyan nincsenek Kecskeméten, illetve a Fehértó mellett két hétig tartó marhavásárok, de van június végétől augusztus közepéig Kecskemétnek olyan gyümölcspiaca, mely példátlanul áll nemcsak Magyarországon, de az egész földön is. Hajnali egy órakor már megkezdődik a piacon az élet, három órakor ellepik a hazai és külföldi kereskedők s a kocsiknak megszámlálhatatlan tömege és a 3—4000 főből álló elárúsító nép hordja össze a rengeteg, naponként 100—150 vagonra tehető gyümölcsöt. Hajnali négy órakor éri el a piac élénksége tetőpontját és öt óra után, mihelyt az árúk elkeltek, lassanként üressé válik a híres kecskeméti piac.

Kecskemét fáradtságot nem ismerő népe egész nap 30 fokos melegben szedi a gyümölcsöt, éjjel kocsin, de legtöbb esetben hátán hozza be a piacra, hogy újra folytassa ezt a neki sokszor kétes jövedelmet hozó foglalkozást egész a gyümölcsszezon végéig. Ez a kecskeméti ember tipikus jellemvonása. Példátlanul áll az a látvány, amit csak egyedül Kecskeméten találhat meg az utazó: a hajnali piac végtelen élénkségével, forgalmával, amivel merő ellentétet képez a kihalt, poros, meleg város a déli és nappali órákban. Ha városilag szervezett elárúsító helyek volnának a fővárosban és a külföld egy pár nagyobb városában, akkor nem lenne kitéve a kecskeméti termelő a kereskedők önkényének, esetleges kizsákmányolásának, mert terményének mindig meg lenne az állandó piaca. Ehhez természetesen szükség volna egy hatalmas vásárcsarnokra a város közepén.

Hazai kereskedelmünk elmaradottságát semmi jobban nem mutatja, mint az, hogy nagyobb vidéki városainkból hiányzanak a vásárcsarnokok. Kecskemét is palotákkal építette tele piacterét, oda nem való iskolával foglalta el a vásárcsarnoknak alkalmas helyet és minden más modern kulturális épület megvalósítására gondol most is a városi tanács, csak arra nem, ami Kecskeméten legszükségesebb a város fejlődésénél és a nép foglalkozásánál fogva: egy hatalmas nagy, hazánk első gyümölcsstermelő városához méltó vásárcsarnokra.

A kereskedelmet nagyban elő fogja segíteni a város pusztáin építendő gazdasági vasút, mely egyike lesz hazánkban a leghosszabb gazdasági vasutaknak, mert 120 km. hosszúságban ágazza be Kecskemét pusztáit és köti össze a szomszédos Halassal, Kiskőrössel és Majsával. Olyan területeket érint ez a vasút, melyek jelenleg hazánk legnéptelenebb területei. Pestmegye déli részén, ahol 1500 km²-en alig 20 a viszonylagos népesség.

Ma még csekély értékű földeket vonnak a szőlő és gyümölcs-kultúra körébe és ez a vasút ma még kiszámíthatatlan mértékben fogja emelni a kecskeméti tömegtermelést s ez a keskeny vágányú vasút Pestmegye déli sarkának igazi gócpontjává teszi Kecskemétet. Szóban van ilyen keskenyvágányú vasút kiépítése Kécskére s ebből egy mellék ág Kocsérra, mely által ezt a két fejlődő községet biztosítaná a város a maga piaca részére és elvonná ezeket a községeket a nagykőrösi piactól. A kormánynak az eddiginél több gondot kellene fordítani nemzeti szempontból is a tiszta magyar ajkú, a terménykereskedelem iránt legfinomabb érzékkel bíró kecskeméti népre, hogy már végre valahára hozzáfoghatna a kecskeméti nagy teherpályaudvar kiépítéséhez, amivel ismét emelnék a város és ezzel együtt az ország forgalmát.

Kecskemét híres gyümölcspiacáról tájékoztatást nyújt a következő összeállítás:

	7,887.183 tót kosár
1886—1896 között	671.110 kerek kosár
	9,567.530 tót kosár
1896 — 1906 között	319.086 kerek kosár
	9,614.394 tót kosár
1906—1911 között	310.114 kerek kosár

gyümölcsöt adtak el. Amint látjuk tehát a rossz termékek dacára is Kecskemét gyümölcspiaca állandó fokozatos emelkedést mutat. Az egyes évek termései ugyan nagyon befolyásolják a kecskeméti piac forgalmát, de a közlekedés javításával az újabb telepítések révén Kecskemétnek még nagyobb mérvű fejlődésre lehet reménye,

különösen ha igyekszik a piaci helypénzek mérséklésével a környék községeknek terményeit a városban összpontosítani, mert ha a külföldön állandó és biztos piacot sikerült teremteni, akkor bármily nagy mennyiségű árút hoznak is a kecskeméti piacra, a külföldön és Budapesten létesítendő áruházak folytán a kecskeméti termelők terményeit a vidéki áruknak Kecskemétre való behozatala sem fogja leszállítani. Gyümölcsben 1—3 millió korona között ingadozik a piacra hozott termények értéke, ami dicséretére válnék valamely nagyobb amerikai kereskedelmi empóriumnak is.

Virágzó Kecskemétnek az állatvására is. Évenként 30—35 ezer drb. sertést adnak el. 20—25 ezerre tehetjük az eladott szarvasmarhák számát, 7—8 ezerre a lovak, 800.000-re az eladott szárnyasok számát. Ezután jön a városnak folyton fejlődő és ma még kiszámíthatatlan jelentőséggel bíró zöldség- és gabona piaca. Ezek a számok igazolják, hogy Kecskemét nem az Alföld nyerstermékeinek ipari feldolgozójává lesz a közel jövőben, hanem azzá, amivé a várost kereskedelmi érzékkel bíró lakossága teheti, a Duna-Tisza közének legnagyobb terménykereskedelmi gócpontjává. Nem a gyári vállalatok alapítása, hanem az adott viszonyok ügyes felhasználásával a kecskeméti kereskedelemnek minden módon való fejlesztése kell hogy képezze a város jövő politikájának főprogramját.

XII. Hitelügy

A kereskedelem fejlődéséhez elsősorban tőke megszerzése lenne szükséges, amiben Kecskemét bizony nagyon szegény. A városban öt bank és két elszámolás alatt álló takarékpénztár van, amellet egy csekély jelentőségű ipari hitelszövetkezet. Ha a takarékpénztárak vagyoni mérlegét áttekintjük, azt fogjuk látni, hogy a város közönsége, különösen a földbirtokosok és háztulajdonosok túlságosan igénybe veszik a takarékpénztárakat, de hiteligényeiket így sem tudván kielégíteni, kölcsöneik lebonyolítása céljából a fővárosi, sőt a vidéki, olcsóbb kamattal dolgozó pénzüzeteket is felkeresik. A kecskeméti telekkönyvben 12.000 betétszám van, de e közül az első 5000 betét közül a múlt évben mindössze 14 volt tehermentes. Az eladósodás terén tehát Kecskemét az országban, egy előkelő pénzügyi kapacitás szerint, a harmadik helyen áll, mert az egész városban alig van birtok, amelyik megterhelve ne lenne. Az eladósodás oly roppant mérvet öltött, hogy szinte páratlanul áll a hazai gazdálkodó városok között. Egyedül a gazdálkodó osztály józanságának, páratlan szorgalmának tulajdonítható, hogy a városban nincsen sok

árverezés. Egy előkelő banktisztviselő állítása szerint az adósok 95%-a nem szenved árverezést, mert a legtöbb esetben az adósok az utolsó pillanatban kerítenek pénzt, úgy hogy a kitűzött árveréseknek legnagyobb része nem tartatik meg.

A helybeli bankoknál betáblázott birtokokra $6\frac{1}{2}$ —8%-ra adtak eddig pénzt, ami a mostani igen kedvezőtlen pénzvviszonyok között 9—12%-ra is felszökik. A birtokok 33%-a $\frac{4}{5}$ részig meg van terhelve. A városi közönség eladósodottságát mutatja azon körülmény is, hogy egyetlen takarékpénztárban 7,130.000 korona a váltótárca, minek csaknem 90%-a parasztváltó, amit a helybeli pénzintézeteknél sokkal jobbnak tartanak, mint a kereskedelmi váltót. A helybeli pénzintézeteket kölcsönért helybeli kereskedő ritkán keresi fel és így megállapíthatjuk, hogy a város 4 legnagyobb bankjában közel 14,100.000 korona váltóadósság a gazdákat terheli, amihez közel 7,000.000 korona értékű jelzálogteher járul a helybeli bankok részéről és ugyan ennyire tehetjük a budapesti, valamint a nagyobb vidéki pénzintézetek által nyújtott nagyobb jelzálog kölcsönöket, így tehát Kecskemét gazdái, háztulajdonosai közel 30,000,000 koronával tartoznak. Ha az eladósodás okait keressük, egyedül a nép szerzővágának tudhatjuk be. Erre vezethető vissza a roppant sok birtokváltozás. Évenként 1800 birtokváltozás van Kecskeméten s ennek 10%-a ház, a többi föld és szőlő. A legtöbb vevő nem készpénzen veszi birtokát, bízva saját erejében, szorgalmában és kitarításában, de különösen veleszületett kecskeméti kereskedői érzékében, hanem kölcsön pénzért. A várostól 20 km. távolságban 1 kat. hold közepes karban levő szőlő 2000 kor., ami olyan ár, amit a mostani termelési viszonyok és magas munkabérek mellett megadni alig lehet. Igaz ugyan, hogy hazánkban 1908 óta a földbirtokokra betáblázott terhek megkétszereződtek, de az eladósodás olyan ijesztő mértékben sehol sem terjedt, mint Kecskeméten, minek okát 1908 óta tisztán a városi takarékpénztárak túlságosan magas kamatlábának lehet tulajdonítani. 1908 óta nagyobb értéket igénylő tőkebefektetések a városban nem történtek, azóta 500 kat. hold szőlőt sem telepítettek, az utolsó két évet kivéve pedig a kisgazdák a nagyobb arányú építkezésekkel is felhagytak, mégis óriási mértékben terjedt az eladósodás.

Két évvel ezelőtt, midőn az ország nyugati részében a takarékpénztárak 5—7%-ra nyújtottak váltókölcsönöket a kisgazdáknak, addig már a betáblázott birtok után Kecskeméten 8%-ot szedtek, amit kiteremtteni a kecskeméti emberfeletti szorgalmukkal is alig voltak képesek. A kecskeméti pénzintézetek magas kamatlábát szintén a város tőkeszegénységének tulajdoníthatjuk, amennyiben a helybeli

takarékpénztárakban kevés a betét, a város legelső pénzintézetének közel 190 millió összforgalma mellett 8 és ½ millió volt a betétje, míg egy másik előkelő intézet 82 millió összforgalma mellett 5 millió betétet tud csak felmutatni.

A kisbirtokos osztályon, mint főtebb hangsúlyoztam, egyedül egy hitelszövetkezet felállításával lehetne segíteni, mely 5%-os kölcsönhöz juttatván a gazdákat, elősegítené a gazdasági életnek fellendülését és nagyobb kedvet adna a homokos terület betelepítéséhez is. A város maga nincsen annyira eladósodva, mint a város közönsége, mivel a városnak az 1911-i mérleg szerint 34,000.479 korona cselekvő vagyonával szemben 17,000 852 korona adóssága van.

A városnak azonban óriási költségekbe kerül a városi adminisztráció fenntartása, mely nagyszámú személyzettel dolgozik s erre vezethető vissza, hogy az óriási kiterjedésű városi birtokok dacára csekély tiszta jövedelmet tud kimutatni a város zárszámadása. Takarékosabb gazdálkodás, több utánnézés szükségeltetnék a „híros városban”, akkor az 52.528 kat. hold földbirtok mellett több jövedelmet tudna a város felmutatni és a város polgármesterének agyában megfogamzott programot könnyebben végre lehetne hajtani. Egészséges gazdasági, józan kereskedelmi program kell Kecskemétnek. Az eladósodott gazdaközönség vagyoni megerősítése az agrikultúra modern fejlődésének alapjául fog szolgálni, a munkástelepítések, munkásházak építése pedig a munkáselem sorsának javítását mozdítja elő, a város kereskedelmének mindenáron való fejlesztése a városnak ad városias jelleget! Idegenből átplántált, legtöbbszörre kulturális intézmények alapításai csak gyengítik az amúgy is anyagilag nagyon kimerült város erejét. Jó talaj ugyan az a kecskeméti, mert a hány lapát föld, annyiféle, de azért égig érő pálmát nevelni benne még sem lehet. Tanulékony, tiszta látású a népe, mert a homok élesre csiszolja a szemét. Meg is látja messziről, mi ad jó hasznot, azért kell a gazdasági és kereskedelmi program, melynek megvalósítását rábíthatja bárki az Alföld legkitartóbb, legfáradhatatlanabb népére, a munka és föld-szerető kecskemétiekre!